

Maria Lindén, tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

VÄLIVAALIT OVAT KOHTALONHETKI YHDYSVALTOJEN DEMOKRATIALLE

PÄÄSEVÄTKÖ TRUMPIN TUKIJAT VALTAAN JA VESITTÄMÄÄN SEURAAVAT PRESIDENTINVAALIT?

Yhdysvaltojen välivaaleissa on pelissä vuoden 2024 vaalien rehellisyys ja jopa maan demokratian tulevaisuus. Valtaan saattaa nousta suuri joukko ehdokkaita, jotka kiistävät perusteettomasti vuoden 2020 vaalien tuloksen. Mikäli näin käy, vuoden 2024 presidentinvaalit ovat vaarassa ajautua umpikujaan.

Yhdysvalloissa järjestetään marras-
kuussa kongressin välivaalit. Niissä
senaattiin, edustajainhuoneeseen
tai osavaltioiden virkoihin on eh-
dolla satoja ehdokkaita, jotka kiis-
tävät tai kyseenalaistavat vuoden
2020 vaalituloksen oikeellisuuden
eli sen, että Donald Trump hävisi
vaalit. Monet ehdokkaista pyrkivät
virkoihin, joissa heillä olisi valtaa
vaikuttaa kotiosavaltionsa vaaleihin
tulevaisuudessa.

Nämä niin kutsutut vaalikieltä-
jät ovat uhka demokratialle, sillä he
ovat valmiita tukemaan ja toistele-
maan väitteitä vuoden 2020 vaalien
vilpillisyydestä siitä huolimatta,
että vilpistä ei ole minkäänlaisia
todisteita ja vaalit on kerta toi-
sensa jälkeen osoitettu rehellisiksi.
Mitä useampi vaalikieltäjä tulee

valituksi, sitä suurempi vaara on,
että vuoden 2024 presidentinvaalit
syöksevät Yhdysvaltojen demokra-
tian ennennäkemättömään kriisiin.

Kukin osavaltio on vastuussa
valtakunnallisten vaalien järjestämi-
sestä omalla alueellaan, ja siksi osa-
valtiotason vallankäyttäjät ovat kes-
keisessä asemassa presidentinvaalien
rehellisyyden portinvartijoina.

Kansalaisjärjestö States United
Democracy Centerin kartoituksen
mukaan vaalikieltäjiä on repub-
likaanipuolueessa ehdolla vaalien
järjestämisen kannalta keskeisiin
osavaltiotason virkoihin jopa 27
osavaltiossa 50:stä.

Erityisen huolestuttava tilanne
on Michiganissa ja Arizonassa,
jotka ovat vuoden 2024 presi-
dentinvaalien kannalta olennaisia

vaa'an-kieliosavaltioita. Niissä
kaikkiin kolmeen vaalien kannalta
keskeiseen virkaan on ehdolla vaa-
likieltäjä. Kahdessa muussa vaa'an-
kieliosavaltiossa, Pennsylvaniassa ja
Wisconsinissa, vaalikieltäjäehdoka-
sisa yhdestä vaikutusvaltaisesta
virasta.

Jos vaalikieltäjät pääsevät vas-
tuuseen vaalien järjestämisestä,
he tuskin hyväksyvät vuoden
2024 presidentinvaalien tulosta,
jos republikaanien ehdokas häviää
vaalit. Pahimmillaan tästä saattaa
seurata umpikuja, jossa presiden-
tinvaalien voittajaa ei onnistuta
määrittelemään.

Demokratian kannalta huoles-
tuttavaa on myös se, miten suuri
joukko vaalikieltäjiä on todennä-
köisesti tulossa välivaaleissa valituksi

Yhdysvaltojen kongressin edustajainhuoneeseen. Vaaliennusteisiin ja mielipidemittausten analysointiin keskittyvä verkkosivusto FiveThirtyEight ennusti syyskuun lopulla, että ainakin 118 vaalikieltäjää olisi tulossa valituiksi 435 edustajaa käsittävään edustajainhuoneeseen.

Vuoden 2020 vaalituloksen kieltäminen kulkee yleensä käsi kädessä voimakkaiden tai jopa äärimmäisten poliittisten kantojen, kompromissien halveksumisen ja demokratian pelisääntöjen väheksymisen kanssa. Vaalikieltäjien suuri määrä edustajainhuoneessa voikin siksi vaikeuttaa lainsäädäntötyötä ja muuta kongressin toimintaa.

Tämä on erityisen suuri ongelma siksi, että puoluepoliittinen kahtiajakautuminen on jo 2010-luvulta saakka ollut Yhdysvalloissa niin jyrkkää, ettei kongressi ole juurikaan kyennyt puoluerajat ylittävään yhteistyöhön, eikä kumpikaan puolue näin ollen ole onnistunut edistämään kongressissa äänestäjiensä toivomia asioita. Tämä on syönyt yhdysvaltalaisen luottamusta valtionhallintoon ja jopa heikentänyt demokratian arvostusta.

Jos kongressin lainsäädäntötyö vaikeutuu entisestään välivaalien tuloksen seurauksena, heikkenevät

myös kongressin mahdollisuudet säätää uusia vaalilakeja demokratian turvaamiseksi.

Kongressi yrittää parhaillaan selkiyttää ja muuttaa vuonna 1887 säädettyä lakia vaalituloksen hyväksymisprosessista. Tällä hetkellä vaikuttaa lupaavasti siltä, että uuden lain säätäminen onnistuu ennen kuin välivaalien jälkeinen uusi kongressi aloittaa toimintansa tammikuussa 2023. Varmaa se ei kuitenkaan vielä ole.

Nykyinen, 135-vuotias laki ei anna vaalituloksen hyväksymisprosessista niin selkeitä ja yksiselitteisiä ohjeita, että se riittäisi turvaamaan prosessin sujuvan etenemisen tilanteessa, jossa presidenttiehdokas puolueineen kiistää perusteettomasti vaalituloksen. Jos uutta lakia ei saada säädettyä ja vuoden 2024 presidenttiehdokkaista toinen kiistää perusteettomasti vastaehdokkaansa voiton, seurauksena saattaa olla jopa häviäjän nousu valtaan äänestäjien tahdon vastaisesti.

Vuoden 2022 välivaalit ovat Yhdysvaltojen demokratian tulevaisuuden kannalta tärkeät myös siksi, että puolueet tekevät niiden pohjalta johtopäätöksiä siitä, miten niiden kannattaa toimia menestyäkseen myöhemmissä vaaleissa.

Viime ja tänä vuonna useissa osavaltioissa on republikaanien johdolla säädetty lakeja, jotka vaikeuttavat äänestämistä ja pyrkivät karkottamaan vaaliurnilta nimenomaisesti demokraattipuolueen todennäköisiä äänestäjiä. Tämän vuoden vaalien äänestysprosentti, äänestäjien taustamuuttujista tehtävät analyysit ja vaalitulokset kertovat paljon siitä, kuinka toimiva vaalistrategia äänestämisen vaikeuttaminen republikaaneille on.

Lisäksi marraskuussa punnitaan äänestäjien suhtautuminen epädemokraattisiin ehdokkaisiin. Mikäli äänestäjät eri puolilla maata torjuvat vaalikieltäjät voimallisesti ja antavat selkeän voiton heidän vastaehdokkailleen, republikaanipuolue joutuu miettimään uudestaan, onko Trumpin perusteettomien vaalivilppiväitteiden hiljainen hyväksyminen tai varsinkaan niiden aktiivinen toisteleminen sittenkään paras strategia.

Jos taas vaalitulokset osoittavat republikaanipuolueen menestyvän epädemokraattisista asenteistaan ja toimistaan huolimatta tai jopa niiden vuoksi, se vahvistanee entisestään puolueessa vallalla olevia, demokratiaa uhkaavia taipumuksia. /